A fogvatartottaknak az egészségügyi ellátással kapcsolatos panaszainak törvényességi vizsgálatáról

A büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészek (a továbbiakban: bv. felügyeleti ügyészek) minden évben és szükség esetén akár többször is, megvizsgálják többek között a végrehajtás rendje körében, a fogvatartottak egészségügyi ellátásának törvényességét, a vonatkozó törvényi és rendeleti előírások betartását, a fogvatartottak érdekeinek megsértése miatti panaszait. Amikor ezekről dönteniük kell és a panaszt elbírálni, akkor egészségügyi, orvosi képzettségű személy közreműködését veszik igénybe, mégpedig több esetben is. Szintén kétszámjegyű az az eset, amikor igazságügyi orvosszakértői véleményre van szükségük. Az Európa Tanács Ellenőrző Bizottságának (CPT) legutóbbi (1999. évi) és soron következő (2003) látogatásának is témája volt és lesz is a fogvatartottak egészségügyi ellátása. A felkészülés érdekében az ügyészi vizsgálati tapasztalatokról, azok kiegészítése érdekében végzett külön vizsgálatokról a tájékozódás éppen ezért hasznos lehet.

Az emberi és állampolgári jogok biztosítása iránti minden igény ott a legerősebb, ahol az állam a legsúlyosabban korlátozhatja ezeket a büntetőjogi felelősségre vonás során. Ha a végrehajtási tevékenység nem törvényes, akkor nem váltja ki az állam törvényei iránti tiszteletet és természetesen nem felel meg az jogállamiság követelményeinek sem. Az igazságszolgáltatásban – beleértve a büntetés - vagy szankció-végrehajtást is, ami nélkül az előbbi parttalan maradna – nincs súlyosabb követelmény, nagyobb érték, mint a törvényesség megtartása. *Ez kifejezésre jut a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló, többször módosított 1979. évi 11. számú törvényerejű rendelet (továbbiakban: Bv. tvr.) 1. §-ának (1) bekezdésében is, amely szerint büntetés és intézkedés csak a jogszabályban meghatározott módon hajtható végre. A Bv. tvr. 2. §-a alapján „az elítélttel szemben csak az ítéletben és a törvényben meghatározott joghátrányok alkalmazhatók."* Jogállamban a büntető felelősségre vonás hatálya alatt álló személyt illetően is, tiszteletben kell tartani az emberi méltóságot és mindazokat a jogokat, amelyeket a törvény, illetve büntető ítélet nem korlátoz. A fogvatartott jogainak elismerése; sine qua non előfeltétele, mintegy kiinduló pontja minden olyan akciónak, amely megkísérli a társadalomba való visszavezetésének elérését. A jogok biztosításának és hatékonyságának szükséges mértékű, differenciált, következetes megkövetelésével lehet tökéletes összhang a büntetés-végrehajtási rendszer tartalmi jellegzetességeit tükröző, az elítéltek jogi helyzetére vonatkozó rendelkezések, valamint a büntetési célok között. Az Alkotmány 64. §-a alapján *„mindenkinek joga van arra, hogy egyedül vagy másokkal együttesen írás-*

ban kérelmet vagy panaszt terjesszen az illetékes állami szerv felé." A fogvatartotti panasz intézésével kapcsolatos eljárást, hatásköröket és határidőket, a jogorvoslatot biztosító Bv. tvr. 2. §-ának (4) bekezdésén alapuló részletes végrehajtási szabályozást tartalmazó miniszteri rendeletek írják elő, (így többek között a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VI. 12.) IM rendelet (továbbiakban: Bv. Szabályzat) 6. §-a). A Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló, többször módosított 1972. évi V. törvény 11. §-ának d. pontja szerint az ügyész „meghallgathatja a fogvatartottakat, illetve felülvizsgálhatja a büntetőügyben hozott határozatok végrehajtásával kapcsolatos panaszokat." A Bv. Szabályzat 7. §-ának a) pontja is biztosítja, hogy a fogvatartott az egyéb lehetőségein kívül és felül forduljon a bv. felügyeleti ügyészhez, kérve az általa történő meghallgatását. A fogvatartottakat megillető – és a büntetés-végrehajtási szerveknél, továbbá az ügyésznél is előterjeszthető – panaszról, a szabadságvesztést töltő elítélt esetében a Bv. tvr. módosított 36. §-a (1) bekezdésének g) pontja is rendelkezik. Ennek értelmében az elítélt jogosult a bv. intézetben a büntetés-végrehajtási szervektől független szervnél közérdekű bejelentés, panasz, kérelem és jognyilatkozat előterjesztésére. A panaszok egy része a bv. intézeten belül kerül előterjesztésre és rendezésre, azok a külső törvényességi kontroll szerepét betöltő ügyészhez el sem jutnak. Az ügyész úgy szerez tudomást ezekről, ha a törvényességi vizsgálat tárgyául jelöli. Lehetőség van arra is, hogy a fogvatartott panaszával közvetlenül az ügyészhez forduljon, vagy a bv. intézetben előterjesztett panaszának elbírálását kérelmezze nála.

Az első esetben az ügyész a panaszt maga vizsgálja ki és teszi meg a szükséges intézkedést, illetőleg eljuttatja azt az elbírálásra illetékeshez. A második esetben a panasz további elbírálásával kapcsolatos eljárás törvényességét ellenőrzi, mintegy további kontrollt gyakorolva. Amikor az ügyész a panaszt érdemben megvizsgálja, orvosolja is azt. Ez abban is különbözik a klasszikus értelemben vett processzuális jogorvoslattól, hogy nem tekinthető járulékosnak. Ha ugyanis a panaszban foglaltakkal kapcsolatban az ügyész jogszabálysértést állapít meg, akkor is köteles eljárni a törvényesség érdekében, ha az előterjesztő azt már nem kívánja. Az ügyészhez fordulás lehetősége természetesen nem érinti a panaszosnak azt a jogát, hogy emellett sérelmével a jogszabályban meghatározott más fórumokhoz is forduljon.

A legutóbbi ügyészi vizsgálat célja annak megállapítása is volt, hogy a fogvatartottak részéről az egészségügyi ellátással kapcsolatban tett panaszok miként alakultak, mi volt ezeknek a tárgya, kiváltó oka.

A vizsgálat kiterjedt valamennyi, így a bv. intézetekben, rendőrségi fogdákban, idegenrendészeti fogdákban fogvatartottakra, az előállító helyiségekben elhelyezettekre, továbbá a határőrségi közösségi szálláson lévőkre is.

I. Általános megállapítások

A vizsgálat megállapította, hogy az egészségügyi ellátással kapcsolatos panaszok száma az elmúlt években előterjesztettekhez képest hasonlóan alakult szinte minden megyében, és a panaszok többsége alaptalannak bizonyult.

Számos esetben a problémákat a fogvatartottak tájékoztatásával meg lehetett oldani és nem volt szükség külön ügyészi, parancsnoki intézkedésre.

A büntetés-végrehajtási intézetekben és rendőrségi fogdákban is a legnagyobb gondot a személyi, tárgyi és anyagi feltételek hiánya jelentette és ebből adódtak az egészségügyi ellátással kapcsolatos nehézségek is.

A megyék túlnyomó részében egyébként sem elegendő a kórházi személyzet, nincs mindenhol állandó orvos, aki rendelést tartana. Van, ahol nem megoldott az intézeten belül a fogorvosi ellátás sem, így azt rendelőintézetekben kell biztosítani. Ezen kívül hiány mutatkozik szakképzett ápolókban is.

A másik alapvető probléma az anyagi háttér szűkös volta, ami az utóbbi időben megnövekedett fogvatartotti létszám miatt tovább nehezítette a megfelelő egészségügyi ellátást. Ennek következtében fordulhatott elő, hogy a beteg nem kapta meg időben a gyógyszerét, vagy nem azt a gyógyszert adták ki, amelyet felírtak számára, mivel nem állt módjában ezeknek beszerzése az intézetnek pénzügyi okokból. Ezért a megyei főügyészségek javasolták a költségkeret emelését, hogy az egészségügyi ellátás alapjai a magasabb számú megbetegedés mellett is biztosítva legyenek.

A vizsgálat megállapította továbbá, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben és a rendőrségi fogdákban nyújtott egészségügyi ellátás jelentősen nem tér el, és a sérelmek is hasonló jellegűek.

A bűnügyi, idegenrendészeti őrizetben lévők, elzárásukat töltők, a közösségi szálláson, illetőleg az előállító helyiségben elhelyezettek részéről egészségügyi tárgyú panasz egyik megyében sem volt.

A panaszok gyakorisága és a sérelmek szerint a következő csoportosításban adunk helyzetképet:

II. 1. A gyógyszerellátás körében felmerült panaszok

a) A fogvatartottak panaszai elsősorban a gyógyszerellátás hiányosságait emelték ki, és ezen belül arra irányultak, hogy a szükséges gyógyszereket nem kapták meg.

Ezek a problémák majdnem minden megyében felmerültek, de a legtöbb esetben alaptalanok voltak, ezért kevesebb alkalommal volt szükség ügyészi intézkedésre. Valamennyi büntető, vagy igazgatási felelősségre vonás hatálya alatt álló személy egészségügyi ellátásának szabályozása a legnagyobb számú fogvatartotti kategóriának, az elítélteknek az egészségügyi ellátásához hasonlít. *Az elítéltek egészségügyi ellátásának alapja a Bv. tvr. 36. § (1) bekezdés a) pontjának rendelkezése, amely azt az elítélt jogaként jelöli meg. Az elítélt egészségének védelmére és ellátására az egészségügyi jogszabályok az irányadók. Az elítéltet a gyógyszerellátás térítés nélkül illeti meg (Bv. tvr. 47. § (2) bek.). A fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 36. §-a szerint a gyógyszerellátást, az orvos utasítása alapján, a büntetés-végrehajtási intézet biztosítja.*

Például az egyik bv. intézetben az elítélt kifogásolta, hogy az orvos 4 napra írt fel gyógyszert számára, és az utolsó napi adagja elmaradt. A másik bv. intézetben pedig azért panaszkodott egy fogvatartott, mert nem azt a gyógyszert kapta, amit ő kért. Egy rendőrkapitányság fogdáján három fogvatartott azt sérelmezte, hogy nem adtak neki fájdalomcsillapítót. Az elmara-

dás oka a gyógyszer hiánya volt. Másik rendőrkapitányságon két fogvatartott a bv. felügyeleti ügyésztől kért altatót és nyugtatót. Az ügyész szóbeli jelzésére, az orvosi vizsgálatot követően megkapták a gyógyszereket.

Az egyik országos bv. intézetben az elítélt azt sérelmezte, hogy nem kap gyógyszert. Állította ezt annak ellenére, hogy az orvosság átvételét korábban már aláírta. Elmondása szerint a fogvatartott fájdalomcsillapítót kért, de az ápoló azt ártalmasnak találta, ezért injekciót javasolt a számára. A panaszos továbbra is ragaszkodott a gyógyszerhez, mivel látta, hogy van belőle a készletben. Előadta továbbá az őt, kérelmére meghallgató bv. felügyeleti ügyésznek, hogy vérző orrát nem kezelte az ápoló, holott azt az orvos korábban ellátta. Az orvosi kezelésről feljegyzés viszont nem állt rendelkezésre, így ennek hátterét megállapítani nem lehetett, de a beteg végül megkapta a fájdalomcsillapítót.

A másik országos bv. intézetben fogvatartott azt panaszolta, hogy a gyógyszerét annak ellenére éhgyomorra kellett bevennie, hogy azt nem szabad, és a felügyelő őt erre kötelezte. Az ápoló ezt az eljárást hallgatásával jóváhagyta. Valójában nem írták elő, hogy a gyógyszert evés után kell bevenni. A fogvatartott a kórteremben szerette volna a gyógyszert beszedni, de ez a házirendbe ütközött, ezért azt az elosztóhelyen kellett az ápolószemélyzet előtt lenyelnie.

A megyei bv. intézetben fogvatartott ügyészi meghallgatásán előadta, hogy a háziorvos által felírt gyógyszerhez nem jutott hozzá, de a bv. orvos vizsgálatát követően ezt pótolták.

A szomszédos megyei rendőr-főkapitányság fogdáján szintén felmerült két panasz. Az egyiket oly módon oldották meg, hogy a hiányzó orvosságokat pótolták. A másik esetben a fogvatartott öngyilkossági szándéka miatt felírt gyógyszerét nem kapta meg és ezt sérelmezte. Mivel a gyógyszert csak elmegyógyász szakorvos írhatja fel, ezért a bv. felügyeleti ügyész – a főorvossal konzultált és soron kívül intézkedett a beteg kórházi szakrendelésre szállításáról.

Egy másik megyében működő rendőrfőkapitányság fogdájában fogvatartott ügyében, - miután sérelmezte, hogy kábítószer-elvonási tüneteire nem kap gyógyszert – a bv. felügyeleti ügyész szintén megtette a szükséges intézkedéseket orvosi vizsgálatra szállítása érdekében.

A bv. intézetben fogvatartott szerint a nővér nem adott neki gyógyszert. Az ügyészi vizsgálat tisztázta, hogy az orvos által felírtakat rendben megkapta, de ő a szükséges mennyiségnél mindig többet kért. Másik fogvatartott azt nehezményezte, hogy a fogorvos által felírt gyógyszert a bv. orvos nem rendelte meg, de utóbb elismerte, hogy nem szedte be, illetve összegyűjtötte a tablettákat. Tehát megállapítható volt, hogy a bv. orvos mulasztást nem követett el. Harmadik fogvatartott ugyanebben a bv. intézetben azzal a panasszal fordult az ügyészhez, hogy az általa szedett nyugtatóktól kábult, és nem akarja azokat a továbbiakban szedni. E kéréséről a bv. felügyeleti ügyész a bv. intézet parancsnokát és a nevelőt tájékoztatta, aki elmondta, hogy már korábban közölte a fogvatartottal; hogy forduljon a bv. orvoshoz. Továbbá arról is tájékoztatta a beteget, hogy írásbeli nyilatkozattal le is mondhat a nyugtatók szedéséről.

Az egyik rendőrkapitányság fogdájában négy fogvatartott adta elő, hogy a

gyógyszereket nem jól adagolták, illetve azokat késedelmesen kapták meg. Két fogvatartott szerint az orvos nem a korábban szedett orvosságokat írta fel.

Másik rendőrkapitányság fogdájában három fogvatartott azt hozta fel, hogy az orvos nem írt fel számukra nyugtatót. A negyedik fogvatartott azt sérelmezte, hogy az orvos által felírt gyógyszereket nem kapta meg. A panasz alapos volt, mivel gyógyszerhiány miatt valóban, többször előfordult, hogy nem jutott hozzá. Egy fogvatartott előadta, hogy kábítószer-elvonási tünetei vannak, és a fogda személyzete nem mutatta meg neki, hogy az orvos milyen gyógyszereket írt fel számára. Az eljáró ügyész intézkedett a fogvatartott azonnali orvosi vizsgálata érdekében.

Az ettől jóval távolabb lévő megyeszékhelyen működő bv. intézetben pedig az a kifogás merült fel a fogvatartottak részéről, hogy nem azt a gyógyszert írta fel a bv. orvos, mint amit korábban kaptak. Ennek anyagi okai voltak, mivel olcsóbb, de azonos hatóanyagú gyógyszert biztosítottak részükre és erről megfelelően tájékoztatták őket. Másutt a gyógyszerkiosztást nem szakképzett személyek végezték.

A megyei rendőr-főkapitányság fogdáján egy fogvatartott valóban nem kapta meg a gyógyszereit, ezért a bv. felügyeleti ügyész a kapitányság vezetője felé rendelkezéssel élt.

A javítóintézetek közül csak egynél jelentettek gyógyszer ellátással kapcsolatos és alaposnak talált panaszt.

b) A gyógyszerellátás körében felmerült kifogások másik csoportja a késedelmes gyógyszerkiadásokkal állt összefüggésben.

Az egyik rendőrkapitányságon két fogvatartott élt panasszal e tárgyban. Egyikük esetében, aki a felírást követően egy hét múlva sem kapta meg a gyógyszerét, a főügyész átiratot intézett a fogda vezetőjéhez. Megállapították, hogy a recept a gazdasági előadóhoz került, aki a főkapitány számára készítette el az év végi elszámolást, ezért nem állt rendelkezésre a kiváltásához szükséges készpénz. A vezető intézkedett annak érdekében, hogy a jövőben ne forduljon elő hasonló jellegű készpénzhiány. Ebben a megyében egy másik rendőrkapitányság fogdájában is adódott olyan ellátási probléma, amelyet a bv. felügyeleti ügyész vizsgálata során észlelt. Az altató elfogyott, a fogvatartott 5 napig nem jutott hozzá. A hiányt utóbb pótolták.

Késedelmes gyógyszerkiadás az egyik megyei bv. intézetben is előfordult. A bv. felügyeleti ügyész tisztázta a helyzetet. A gyógyszer szedését az IMEI írta elő és az intézetnek a gyógyszert külön kellett beszereznie.

II. 2. Az orvosi kezeléssel kapcsolatos panaszok

A panaszok számának nagysága szempontjából a második helyre kerültek az orvosi kezelések miatti panaszok. Az ezekkel kapcsolatos észrevételek elemzésénél *a kiindulópont a Bv. tvr. 36. §-a (1) bekezdése a) pontja volt, amely szerint az elítélt jogosult az egészségügyi ellátásra, és a 33. § (1) bekezdése f) pontja alapján köteles alávetni magát a szükséges orvosi vizsgálatoknak és gyógykezelésnek.*

a) Az orvosi kezelések kérdéskörében a legtöbb panasz arra irányult, hogy az orvos a fogvatartottak kérése ellenére nem kezelte őket. Ezek a panaszok általában megalapozatlannak bizonyultak.

Az egyik elítélt sérelmezte, hogy a fogorvos nem fogadta, de utóbb kiderült,

hogy nem is jelentkezett vizsgálatra. A főügyészség átiratot küldött annak érdekében, hogy megfelelő nyilvántartást vezessenek a jelentkezőkről. A megyei bv. intézetben egyik fogvatartott öngyilkosságot kísérelt meg, de akkor orvos nem vizsgálta meg, csak az egészségügyi ápoló, aki aláíratott vele egy nyilatkozatot, amelyben további öngyilkossági szándékáról lemond. Az 5/1998. (III.6.) IM rendelet 31. §-ának (1) bekezdése alapján az orvosnak kell döntenie az öngyilkosságot megkísérelt fogvatartott egészségügyi ellátásáról és arról, hogy helyi ellátásban kell részesíteni, vagy kórházba kell szállítani. Ezért a főügyész átiratot küldött a megyei bv. intézet parancsnokának.

A rendőrkapitányság fogdájában a bv. felügyeleti ügyész a fogvatartottat kérelmére meghallgatta, aki elmondta, hogy már reggel orvosi vizsgálatot kért, de erre csak délután került sor. A dokumentációból anynyit lehetett kiszűrni, hogy a biztonsági tiszt az elvárhatónál később értesítette az orvost, mint ahogy a kérésről értesült.

Másutt a fogvatartott azt panaszolta, hogy nem szállították ki időben az ideggyógyászatra. Az iratokból kiderült, hogy szakrendelésre csak későbbi időpontot kapott, és a kivizsgálás is akkor volt esedékes.

A rendőrségi fogdában a fogvatartott azt kifogásolta, hogy befogadásakor az elhelyezése csak az orvosi vizsgálatot követően lehetséges. Az orvosnak ilyenkor írásban kell rögzítenie, hogy egészségügyi állapotára figyelemmel elhelyezhető-e a fogdán.

A megyei rendőr-főkapitányságon jelezte egy fogvatartott, hogy orvosi vizsgálatra jelentkezett, de nem fogadták. A fogda jelentette, hogy ők nem követtek el mulasztást, mivel a nyomozó hatóságnál nem állt rendelkezésre a vizsgálathoz szükséges tolmács. Belső szabályozást igényel, hogy a fogdának, vagy a nyomozó hatóságnak kell-e ilyen esetben a tolmácsot biztosítani.

Az egyik megyei bv. intézetben a fogvatartott mondta el, hogy az orvos nem kezelte és rosszulléteit pszichés eredetűnek véleményezte, ezért pszichológiai vizsgálatot kért. A bv. felügyeleti ügyész ezt jelezte a bv. intézet vezetőjének, és a problémát külkórházba szállítással orvosolták.

A rendőrkapitányság fogdájában az egyik fogvatartott azt sérelmezte, hogy az elfogása során a vele szemben intézkedő rendőrök eltörték a karját, és ezt a befogadása során az orvos vette észre. Beutalta a sebészetre, de csak három nap elteltével szállították kórházba. A bv. felügyeleti ügyészt a megbízott fogdaparancsnok arról tájékoztatta, hogy az orvosi könyvet nem szokta ellenőrizni, és a fogvatartott neki nem panaszkodott. Az ügyész feljegyzését megküldte a rendőrkapitányság vezetőjének és a későbbiekben a fogdaparancsnok személyében változás történt. Ugyancsak itt egy másik fogvatartott elmondta, hogy kórházban kezelték és innen került a fogdára. Kezelőorvosa kérése ellenére sem részesítették további ellátásban, varratait is a zárkatársai szedték ki. A főügyészséget arról tájékoztatta válaszában a rendőrkapitányság vezetője, hogy a befogadást végző orvos a fogvatartottnál mindent rendben talált és a fogvatartott nem jelentkezett kezelésre.

Egy másik rendőrkapitányság fogdájában két fogvatartott azt adta elő, hogy

kérésük ellenére nem jutnak el az orvoshoz. A sérelmet, az ügyészi meghallgatást követően megszüntették. Egy fogvatartott pedig az ügyész kérdésére elmondta, hogy térde erősen feldagadt. A bv. felügyeleti ügyész a fogvatartott haladéktalan orvosi vizsgálatát kezdeményezte.

Az egyik megyei bv. intézetben két alkalommal is intézkedni kellett, mivel ez a kifogások alapján szükségesnek bizonyult. Az első esetben a fogvatartottat többszöri kérelmére sem szállították fogorvosi vizsgálatra, ezért az ügyész rendelkezett, hogy haladéktalanul gondoskodjanak a kezeléséről. A másik fogvatartott csak az ügyésszel közölte, hogy újra EKG vizsgálatot szeretne. Mivel a kéréséről más tudomást nem szerzett, így nem állt módjukban teljesíteni a fogvatartott igényét. A bv. felügyeleti ügyész a fogvatartottat az egészségügyi szolgálathoz utasította.

A javítóintézetből megszökött fiatalkorú kérése ellenére sem történt meg elfogását követően, részletes orvosi vizsgálata. Az orvos külsérelmi nyomok hiányában sértetlennek találta, de a fiatalkorú azt állította, hogy a rendőrök bántalmazták. Az ügyész kivizsgálta a panaszt és alaposnak találta. Ezért utasította az intézet igazgatóját, hogy a részletes orvosi vizsgálatot folytassák le.

b.) Az orvosi kezeléssel kapcsolatos fogvatartotti sérelmek másik csoportja a nem megfelelőnek tartott kezeléssel összefüggésben merült fel.

A megyei bv. intézetben egy fogvatartott nem volt megelégedve az orvosi ellátással, és kérte a szakorvos általi műtét elvégzését. Az illetőt elszállították műtétre, de annak elvégzésébe végül nem egyezett bele. A másik fogvatartottnak a védője szintén kifogásolta az orvosi ellátást, valamint a szakorvosi kezelést, és műtétet kezdeményezett. Megállapítást nyert, hogy ez esetben is megfelelő volt az ellátás, mivel a fogvatartottat szakorvos kezelte, és a műtét szükségességéről csak egy későbbi időpontban lehetett dönteni.

Egyik országos bv. intézetben fogvatartott is kifejezetten az orvosi ellátást sérelmezte. Kifogásolta, hogy a fizikoterápiás kezelés nem alkalmas betegségének gyógyítására. A vizsgálat megállapította, hogy a kezelés az orvosi előírásoknak megfelel és újabb szakorvosi beavatkozást nem igényel.

HIV fertőzött külföldi állampolgárságú fogvatartottak azt hozták fel sérelemként, hogy a Szent László Kórházban nem részesülnek ugyanolyan magas szintű ellátásban, mint a magyar állampolgárok. A főügyészség átirattal élt az intézet igazgatójához, aki ezt felterjesztette a BVOP Egészségügyi Főosztályára. Az esetet kivizsgálták és megállapították, hogy a külföldiek azonos orvosi ellátásban részesültek.

Több fogvatartott is élt panasszal az ápolók eljárása miatt. Egyik fogvatartott azt sérelmezte, hogy ujját csontig megvágta és a nővér nem kezelte. Utóbb azonban kiderült, hogy a sérültet az orvos rendben ellátta. Több fogvatartott kifogásolta, hogy a gyógyszerelosztó ápoló döntötte el, hogy azonnal orvoshoz kerüljön-e a beteg, vagy ő maga látja el, vagy ad-e részére gyógyszert; vagy megállapítja, hogy semmi baja. A bv. felügyeleti ügyész a konkrét ügyben megállapította, hogy az intézet nem biztosította a legközelebbi orvosi rendelésre történő előállítást, ezt a főügyészség jelezte az intézetnek. Ennek eredményeképpen az intézet parancsnoka elrendelte, hogy az egészségügyi vizsgá-

latra a körletfelügyelőnél kell jelentkezni és ennek alapján az utóvizsgálat igazolta, hogy a jelentkezőkről listát készítettek. Ennek ellenére előfordult, hogy a fogvatartottak a gyógyszerelosztó nővérhez fordultak, de erről nem készítettek nyilvántartást, ami megnehezítette az esetleges panaszok kivizsgálását is.

A megyei bv. intézetben fogvatartott előadta, hogy szakszerűtlenül kezelték. A bv. felügyeleti ügyész tájékoztatta, hogy műhibára csak abban az esetben hivatkozhat, ha ezt az újabb vizsgálat alátámasztja. A fogvatartott ezt tudomásul vette. A későbbi vizsgálatok pedig kimutatták, hogy meggyógyult. Egy másik fogvatartott a bv. orvossal szemben több panaszt is elő terjesztett. Egyrészt azt nehezményezte, hogy az orvos nem kezdeményezte műtétje felülvizsgálatát, és hogy daganata miatt sem küldték szakrendelésre. A beteget kivizsgálták, és egészségesnek találták. Előadta továbbá, hogy az egészségügyi iratait sem adták ki számára. Ezért értesítették, hogy az iratokat kérelmére kiadják, mivel az 5/1998. (III.6.) IM rendelet 4. §-ának (2) bekezdése alapján a fogvatartottnak biztosítani kell, hogy a fogvatartása alatt keletkezett egészségügyi adatait megismerje.

3. A műtéti eljárással kapcsolatosan előterjesztett fogvatartotti panaszok

Műtéti beavatkozás – a közvetlen életveszély elhárítását szolgáló műtét kivételével – csak a beteg előzetes hozzájárulásával történhet. E tekintetben az egészségügyi jogszabályok az irányadók.

Az egyik országos bv. intézetben fogvatartott nehezményezte, hogy az orvos nem intézkedett orrműtétje érdekében. Az elutasítás orvosilag megalapozott volt, mivel sérülését csak később lehetett műteni, és ezért gyógyulása szövődmények nélkül várható volt.

Egy megyei intézetben fogvatartott személy sérelmezte, hogy a Bv. Központi Kórházban megműtötték, amelynek során egy magyar nyelvű nyilatkozatot irattak vele alá, amelyet, - mivel a nyelvet nem ismerte – nem értett. Az eset vizsgálata során kiderült, hogy a kórházban nem került sor műtétre, csupán kivizsgálták a fogvatartottat. A beteget utóbb ismét a kórházba szállították, de sem a megfigyelésébe, sem a kivizsgálásába nem egyezett bele. A nyilatkozatot egyébként lefordították számára német nyelvre.

A Bv. Központi Kórházában az egyik fogvatartott előadta, hogy műtétje nem sikerült jól, ezért külkórházban szeretne korrekciós műtétet végeztetni, de nem engedélyezték. A bv. felügyeleti ügyész megkereste a kórházat, és a kórház ezt követően hozzájárult, hogy a bv. szervezeten kívül kezeljék.

4. Fogvatartotti panaszok a kórházba utalással kapcsolatban

A gyógyító-megelőző ellátást a fogvatartott elsősorban az őt fogvatartó bv. intézetben, illetve a büntetés-végrehajtás egészségügyi intézményeiben (Bv. Központi Kórháza, annak a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben működő Krónikus Utókezelő Részlege, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet) vehet igénybe. Szükség esetén a büntetés-végrehajtás gondoskodik arról, hogy az elítélt a bv. keretein kívül részesüljön kezelésben.

A fogvatartottak negyedik, legnagyobb számú sérelme az volt, hogy nem *„civil kórházban"* történik, történt a kezelésük.

Ezeknek a sérelmeknek a nagy része nem volt kellőképpen megalapozott.

Az egyik országos bv. intézetben fogvatartott polgári intézeti gyógykezelését kérte, amelyre a Budapesti Szent István Kórházban került sor az ügyészi intézkedés alapján. Másik fogvatartott pedig civil kórházi kezelése miatt más bv. intézetbe történő szállítását kezdeményezte, amelynek szintén eleget is tettek.

Ugyanebben a megyében működő másik bv. intézet epilepsziás fogvatartottja kérte az áthelyezését a szomszédos bv. intézetbe, de ezt elutasították kérelmének megalapozatlansága miatt. Egy elítélt gerincsérülésére hivatkozott és ennek vizsgálatára két alkalommal is átszállították más megyébe gyógykezelésre. Volt olyan fogvatartott, aki gégepolip műtétjét polgári kórházban szerette volna elvégeztetni. Az intézet a Bv. Központi Kórházba utalta, itt azonban a műtét elvégzéséhez nem járult hozzá.

A fegyházban büntetését töltő elítélt kifogásolta, hogy a kezelések nem megfelelőek és betegségére hivatkozással büntetése félbeszakítását kérte. A büntetés végrehajtásának félbeszakítására a Bv. tvr. 22. §-ának (1) és (2) bekezdése alapján lehetősége van egészségügyi állapota miatt is, de a Bv. Szabályzat 181. §-a rögzíti, hogy ez akkor lehetséges, ha az elítélt súlyos betegségben szenved. A panasz nem volt indokolt, mivel ellátása a bv. keretein belül is lehetséges volt. Egy fogvatartott azt nehezményezte, hogy nem szállítják a Tököli Bv. Központi Kórházba, pedig oda szeretne kerülni. Az IMEI vizsgálata alapján kórházi elhelyezése nem volt megalapozott.

Sajnos még mindig volt olyan rendőrkapitányság, amelynek fogdájában az egyik fogvatartott joggal panaszolhatta, hogy állapota egyre rosszabbodik. Ezért a fogdát felügyelő orvos kórházba utalta, de előadója nem járult hozzá az átszállításhoz. A bv. felügyeleti ügyészt ismételt kérésére tájékoztatta a bűnügyi osztály vezetője, hogy a fogvatartottat TAJ-kártya hiányában nem lehetett átszállítani. A főügyészség a rendőrkapitányság eljárása miatt jelzéssel élt.

5. Panaszok a gyógyító-nevelő csoportba helyezéssel kapcsolatban

A szabadságvesztés végrehajtási rendszerének javára írható az is, hogy gondot és figyelmet fordít azokra, akiknél az elmeállapot kóros működése korlátozta cselekményük következményeinek felismerését, illetve akik személyiségzavarban szenvednek. Ezek, valamint a kényszergyógyításra kötelezett alkoholisták számára hozták létre a gyógyító-nevelő csoport intézményét.

Az 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 25. §-ában, és a Bv. Szabályzat 173. §-ában foglaltak alapján került sor két panasz elutasítására. Kérelmeket a gyógyító-nevelő csoportba való elhelyezés iránt, két fogvatartott terjesztett elő. Egyik sem bizonyult megalapozottnak és egészségügyileg indokoltnak, mivel a rendeletekben előírt feltételek nem álltak fenn.

Egy fiatalkorú viszont azt sérelmezte, hogy a gyógyító-nevelő csoportba helyezték és társai ezért kigúnyolták. A panasz kivizsgálása során az eljáró ügyészség megállapította, hogy az intézet gyakorlata jogszabályt sért, mivel a fogvatartottakat orvosi javaslat nélkül helyezték ideiglenes jelleggel gyógyító-nevelő csoportba és ennek időtartama

több esetben is meghaladta az előírt harminc napot. Az intézet igazgatója ígéretet tett a megfelelő gyakorlat helyreállítására. A gyógyító-nevelő csoportban elhelyezett elítéltek külön házirend és napirend szerint élnek, részükre az állapotuknak megfelelő jellegű és idejű foglalkoztatást, oktatást, pszichoterápiás kezelést biztosítanak.

6. A nemdohányzók védelmének érvényesüléséről

Az 1999. évi XLII. törvény a nemdohányzók védelmében előírja, hogy a dohányzó és a nemdohányzó fogvatartottakat el kell különíteni egymástól, és külön zárkában kell elhelyezni. Az elhelyezés a túlzsúfoltság miatt nehezen megoldható, ezért még ebből is problémák adódtak.

E körben több bv. intézetben nyújtottak be panaszt. A főügyészek intézkedtek külön zárkák kijelölése érdekében. A Bv. Központi Kórházában is több fogvatartott jelezte, hogy a közös betegszoba problémákat okoz. A főügyész jelzéssel élt a kórház felé, és a kórház a szükséges intézkedéseket megtette.

A dohányzással kapcsolatban azt sérelmezte a fogvatartott, hogy az egyik megyei bv. intézetben 8 napig dohányzó zárkában volt, amely egészségügyi állapotát károsan befolyásolta. A fogvatartottnál elvégezték az allergiavizsgálatot és felírták számára a szükséges gyógyszert. Megállapították, hogy egészségügyi állapotának romlása nem állt összefüggésben a dohányzó zárkában történő elhelyezésével. Felmerült ilyen panasz országos bv. intézetben és rendőrségi fogdában is, melyet azzal indokoltak, hogy átmeneti helyhiány alakult ki.

7. Egyéb eseti panaszok

Az egészségügyi ellátással kapcsolatban az eddig említett csoportokba nem sorolható, egyéb kifogásokkal is éltek a fogvatartottak.

A megyei bv. intézetben lévő fogvatartott azt nehezményezte, hogy az orvos által előírt diétát nem tudja betartani rajta kívülálló okokból. Megállapították, hogy diétát számára nem is írtak elő. Az 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 7. §-ának (2) bekezdése szerint, a bv. orvos írásbeli javaslata alapján kell a fogvatartottat diétás élelmezésben részesíteni, amelyet a Bv. Szabályzat 147. §-ának (4) bekezdése is rögzít. A Fogdarendelet szerint az orvos javaslatára kell a fogvatartottak részére diétás élelmezést biztosítani.

Az egyik elítélt arra hivatkozott, hogy egészségügyi okokból nem dolgozik. A bv. orvos szerint egészségügyi szempontból alkalmas a munkavégzésre, ezért fegyelmi fenyítést kapott. A Bv. Központi Kórházában tartott kivizsgálás alapján is munkaképesnek tartották, de a II. fokon történő elbírálás érdekében szakrendelésre szállították.

Az egyik megyében, a rendőrkapitányság fogdájában, két esetben fordult elő, hogy a fogdaőr elvette a fogvatartottak szemüvegét. A vizsgálat megállapította, hogy a fogvatartottak szemüvegét az ügy előadójának utasítására, a letéti tárgyak közé helyezték, de a bv. felügyeleti ügyész rendelkezésére kiadták a fogvatartottaknak. Másik fogvatartott esetében a szemüveget bűnjelként kezelték, ezért a bv. felügyeleti ügyész intézkedett a szemorvosi vizsgálat lefolytatása iránt.

A megyei bv. intézetből egy fogvatartottat „külkórházba" szállítottak vizsgálatra és a bilincsben levő fogvatartottat

ott a nevén szólították be vizsgálatra, amit ő joggal sérelmezett. A bv. intézet parancsnoka és a kórház igazgatója közötti levélváltás eredményeként megállapodtak abban, hogy ezután nem név szerint szólítják a fogvatartott betegeket, mert az a személyhez fűződő jogaikat sértené, amely a Bv. tvr. 2. §-ának a) pontjába is ütközik.

Az egyik fogvatartott azt sérelmezte, hogy a kórház szájmaszkkal állította elő tárgyalásra. A bíróno a fogvatartott tbc betegsége miatt nem volt hajlandó e nélkül megtartani a tárgyalást. A bv. felügyeleti ügyész tájékoztatta a panaszról a bíróság elnökét.

Több fogvatartott nő adta elő, hogy a fogvatartásuk idején a kórházban született és vele együtt elhelyezett egyévesnél fiatalabb gyermekét csak etetéskor láthatja, nem fürdetheti és csak kapcsolattartási rend szerint, láthatják a gyerekeket. Az ügyész nem tudott intézkedni az ügyben, mivel az 5/1998. (III. 6.) IM rendelet előírja az együttes elhelyezést, de annak részletes szabályait, a körülményeket a jogszabály nem tartalmazza.

A rendőrségi fogdán a női fogvatartottak sérelmezték, hogy csak naponta háromszor engedi ki őket a felügyelő a WC-re. Az egyik fogvatartottnak nemrégiben elvégzett műtétje miatt a rendszeres vizeletvisszatartástól alhasi görcsei keletkeztek. A főügyészség a rendőrkapitányságnak megküldte a panaszokat, amelyeknek a rendőrkapitány helyt adott.

Egyetlen megyében jelentkezett gondként, a Határőrségnél, hogy a fogvatartottak egészségügyi bajaikat – nyelvi okokból – nem tudták elmondani, és a tolmács sem értette ezeket a szakkifejezéseket, amelyek szintén a fogvatartottak alapvető jogait veszélyeztették.

A Bv. tvr. 36. §-a (1) bekezdésének a) pontja alapján az elítélt jogosult egészségi állapotának és a szabadságvesztés végrehajtása alatti tevékenységének megfelelő élelmezésre.

Az egyik megyei intézetben a fogvatartottak egyrészt azt kifogásolták, hogy a diétás ételek valójában nem kalóriaszegények, de vitamindús ételeket nem lehet kapni, és a vásárlásukat, valamint az ilyen tartalmú csomag átvételét nem engedélyezték. Az élelmiszerellátással kapcsolatban előadták, hogy előfordult, amikor csak heti két alkalommal volt meleg vacsora; továbbá, hogy az „ételek sokszor gusztustalanok és ehetetlenek". A meleg vacsora hiánya csak átmeneti jellegű volt, és a 6/1996. IM rendelet 147. §-ának (1) bekezdése a napi három étkezésen belül legalább egyszeri meleg étkezést ír elő. Az ügyész felhívta az intézetek figyelmét, hogy fokozottan ellenőrizzék az élelmezés minőségét.

A fogvatartottak szerint higiéniás szempontból is mutatkoztak hiányosságok: mégpedig, hogy a bőr- és nemibeteg gondozottak számára nem biztosítanak heti kettőnél több melegvizes fürdőt, és a dolgozó fogvatartottak sem fürödhetnek minden nap munka után. A melegvizes fürdés időtartama egyébként is túl rövid és a törülközők cseréjének gyakorisága sem felel meg az előírtaknak. *A Bv. Szabályzat 151. §-ának (1) bekezdése szerint a szennyező munkaterületen dolgozó fogvatartottak számára lehetővé kell tenni a naponkénti munka utáni fürdést.*

Javaslatok a jogi szabályozásra

A vizsgálat tapasztalatai alapján több megyében is megfogalmazódott, hogy a hatályos jogszabályi rendelkezések nem

adnak egyértelmű eligazítást az előállító helyiségben lévő személyek egészségügyi ellátásával kapcsolatban. *Az előállítottakat nyilatkoztatni kell sérüléseikről, és a sérülteket orvosi ellátásban kell részesíteni (5/1998. (III. 6.) IM rendelet 45. §-ának (3) bekezdése, a 66/1997. (III. 10.) BM rendelet 39. §-ának (3) bekezdése). Emellett a Rendőrség és a Határőrség körözési tevékenységéről szóló 20/2001. (X. 11.) BM rendelet 11. §-ának (2) bekezdése a körözött és előállított személy haladéktalan orvosi vizsgálatát írja elő annak megállapítására, hogy vannak-e a fogvatartotton külsérelmi nyomok. Mindezekből következően az előállított személyeknél csak akkor van szükség orvosi vizsgálatra, ha külsérelmi nyomokat találtak a testükön.*

Felmerült továbbá, hogy az 5/1998. (III. 6.) IM rendelethez hasonlóképpen, a fogdákban fogvatartottak egészségügyi ellátására vonatkozóan is, részletesebb végrehajtási szabályokat kellene kidolgozni.

Összességében megállapítható, hogy a fogvatartó intézmények – így több mint 30 bv. intézet, több mint 100 rendőrségi fogda, több mint 20 határőrségi idegenrendészeti fogda és közösségi szállás, 4 javítóintézet (nem számít ide, de szintén vizsgált, több száz előállító helyiség) az egy-egy napon összesen több, mint húszezer fogvatartott személynek – a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosítják az egészségügyi ellátást. A törvényesség érvényesülését a továbbiakban a költségvetési korlátok és az egészségügyi személyzet hiánya korlátozzák.

Általánosnak mondható, hogy a fogvatartottak a valóságosnál súlyosabban fogják fel egészségi állapotukat, erre is visszavezethető részint a számos alaptalan, esetenként félrevezető panasz. Egy-egy bv. intézetben azonban még az őrszemélyzet sem tulajdonít mindig kellő jelentőséget a sérelmeknek, ami nem kevés esetben késedelmes ellátáshoz vezetett. Nem lehet elhanyagolható kérdés sem az őrszemélyzet képzésében, sem az egészségügyi panaszok esetén követendő eljárás, melynek fontosságát alátámasztja az elvonási tünetek miatti állapot felismerése is. A bv. felügyeleti ügyészek által lefolytatott vizsgálatok szerint az alapos panaszok esetében a fogvatartó intézmények megtették a szükséges intézkedéseket és a fogvatartottakat az esetleges hiányosságokból kifolyólag orvosolhatatlan sérelem nem érte. Az alaptalannak bizonyult panaszokat is megfelelően kivizsgálták.

Dr. habil. Vókó György—
Dr. Kovács Dorottya